

եւ ճանաչել, վե՛ր մա մաքիւն հուզու- զու՛նու մուհաֆազա, վե՛ր հիւճու՛մ վուգու՛նտէ, լազը՛մ կէլէն թէտա- պիւրի թէտաֆիւնէյի իրթիթիւղ կյ- լե՛նէ՛նէք տիր :

Տէվէթի Ալիեհէնին արգու իթտի- կի պիր չէյ վար իսէ, օ տա եու- նան տէվէթիինն ահվարը հազըրէ- յի պիր սուրէթի աղիւնէտէ միւ- թալաա պիրլէ, տէվէթիյի միւ- ճալէթիթէյն միւնանէլէրինտէ միւ- նասէպաթը տօթմանէնն թէգա- երւտ վէ թէշտիրտէն իւղտէթ կյ- լե՛նէ՛սի տիր :

Միւթալաթը մէշուհա, տիւէլի մուզգալմանն հիւսնի թէլադգիւի- նէ մազհար օրաճաղը, վէ մէնաֆիի միւթէգապիլէ վէ հուզուգը ինսա- նիսէ իւզէրինէ եօգարտաա զիւր օրւնմուշ օյան ահվարը հազըրէնն է՛հէմիլէթիին վէ թէտարիքեաթը հարպիլէնն ինթաճ իտէպիլէճէկի նէթալիճի վէլիմէյի եու՛նանիթա- նա էֆհամ իլէ, թէտարիքեաթը մէգիւրէտէն ֆէրադիթ իթմէլինի թալիսէնէ կյլէնէ՛նէքէրէրին մէմուլ կյլէրին :

Իշպու թահրիրաթը, նէգալմանտէ սէֆիր պուլունտուզու՛նուզ տէվէ- թին թարիթիէն նազըրնա գրաթ իլէ, պիր սուրէթիին տալիս իթա իթմէնիզ պապլետա :

Բօսթա վէ թէլէկիւրաֆ նէգա- ռէթի թարաֆընտան Շարգի Բու- մէլիսէ բօսթա բուլլարը կէճտէրիլ- միշ օրտուզու, վէ Շարգի Բումէլի բօսթա իտարէսի մէնէլէսինն թէս- վիսէ օրւնմուշ մէմուլ իտալիլ դա- զէթալարտա մուհարէր տիր :

Թու՛նա միւթիթիլի զօմիլիօ- նուն սոն իճթիմանտէ, Բու՛մանիս մուրաթիսաթը, Թու՛նտա սէյրի սէ- ֆալիլինն սէրպէսթ օլմանըն թէք- լիֆ իթմիլ իսէ տէ, դօմիլիօն, պու- թէլէրիֆ քէնտի մէհզու՛նիլլէթի իտարիճիտէ պուլունտուզու՛նտան, պու պապլտէ հէնուզ հիշ պիր գա- ռար վիրմէմիլ տիր : Տէվէթի Ալի- ես մուրաթիսաթը չըզան բէնչէն- պիլ հիւսնի պու մէնէլէնէ տալիթ ճանիպը Պապը Ալիտէն թալիսիթ մաթաուտէ տիլ իլլէմիլ տիր : Միւ- մանիլլէ, Ալիթիլա գօմիլիթիլլէ պիլթիթիֆաթ հարէքէթ իթմէսի եմի ու իշպու օրւնմուշ տիր :

—Սէլիսիէ նամ ֆըրգաթիլինի

հիւճու՛նտէ, միւթիթիլէրինն իւ- յիսի Պիպ Տօտա բաշա իլէ 200 մըգ- տարը նէֆէրաթըն համիլ օլտու- զու հալտէ, էվէլէրի կիւն Շօգօրա- տան Տէրիսաուտէթէ կէլմիլ տիր :

—Կէչէն բէնճէնպիլ հիւսնի ու- մու՛մ էրքեանը բարպ բէյիսի Ալի Նիլգալի բաշա հազըրէթիլին, Ալլու- թիլա սէֆարէթիլանէսինէ կիտէ- ռէք, սէֆիր պարօն Գալիսէ պիր վիլիթա վիրմիլ տիր :

—Էվէլէրի ճիւմաա իսթէսի կիւ- նիս ինկիլթէրա սէֆարէթիլանէսի մալահաթիլէրա էօյլէ վազթը Պապը Ալիեհէ կէլէրէք թարիթիէն նազըրը Ալլու բաշա հազըրէթիլին իլէ պիր թալիլ իստաթէթ միւլա- գաթ իլլէմիլ տիր :

ՍՍԵՆՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

(Մաշապատէ 4517 հէ՛նէնէնէն Դաշէն)

Բնիկ մանեակն չպիտի կարենոր մանիկի վիճակին մէջ մնայ եթէ բարբաթին համաճուռը և կանոնաւոր չը լինէր : Բայց այսպիսի թէրթիլին մը զրեթէ անկարկանայի է, այնպէս զի մանեակն անպապաղ պիտի խը- տանար ի մի գունտ : Յաջորդաբար, Ուրանտն, Երեւան, Լուսնիթազն, Առաքողիկերպիլ բանալին, Հրաւն ալ եղանակաւ դատեալ են, և ա- պա երկիրն՝ որոյ ծնունդն կը սկսի այն թուականէն յորում Արեգակն կը հասնէր մինչև ցայս վայր և ինքն իւր վրայ կը դառնոր 365 աւուր մէջ : Իսկ ֆայլաճուն և Արուսեակն աւելի ուշ ծնած են :

Արեւեօք Արեգակն ծնունդ պիտի տայ տակաւին նոր աշխարհի մը : Հաւանական չէ այս : Առ այս հարկ կը լինէր որ իւր թաւալման շարժումն կարի յոյժ արագանար, և 219 ան- գամ աւելի արագաշարժ լինէր :

Լուսինն ևս այսպէս կազմուած է՝ երկրային հասարակածէն, երբ եր- կիրն, տակաւին միդամած, կը աա- լածուէր մինչև նորա օրորտն և ինքն իւր վրայ կը դառնար 27 աւուր և 7 ժամու մէջ :

Աշխարհաց յարաբերական խը- տութենէն ևս կը հաստատի ողջն առաւթիւնը (թէ՛սուր) : Լուսինն, որ այսպէս բոնմք, երկրային միդամա- ծին վրայ լողացող նիւթիլէն կազմ- եալ է, շատ աւելի թիթիւն է քան զերկիր : Արտաքին մուրակք —Պու-

սիգան, Ուրանոս, Երեւան, Լուսնը, թագ — կարի նուազ խիտ են քան զերկրին մօրթակ — Հրատ, Երկիր, Արուսեակ, Փայլածու Գարձեալ զա- նազան աշխարհաց տարաբախտական բաղադրութեան մէջ, և նոյն իսկ զիսաւորաց, վիժաստեղաց (աստուղ) և երկնաքարանց բաղադրութեան մէջ կը գտնուին միևնոյն նիւթերն որ կը բաղադրեն զերկիր, և նաեւ կաղային վիճակով կան Արեգակն մէջ :

Այսպէս կազմուած է Երկիրն՝ Ա- ռեգակէն դատեալ կաղային մանեա- կի մի անցգալի խտացմամբ, ապա Արեգակն, շարունակ սեղմուելով և խտանալով, ընդհուպ ծնած է զԱ- ռուսեակ և զՓայլածու : Երկրային միդամածն իւր գոյութիւնն ստա- նալէն հետէ անկախ բլլալով, յա- ջարեցաւ յարմարէս կազմել մի կա- զեղէն անհուն հողացունտ որ կը դառնայ ինքն իւր վրայ : Նորածին երկիրն այնուհետև խտանալով և զինքն բաղադրող բոլոր նիւթն անպափական և հաստատուն բար- մամբ տաքնալով, տկար լուսով մի փայլեցաւ տիեզերական անջրպե- տին խաւարմած գիշերոյն մէջ :

Սա ի սկզբան կազեղէն էր, ապա հեղուկ եղաւ, հուսկ յետոյ հա- տատուն, և անտարակոյս տակաւին պիտի շարունակէ պարլի և սեղմուի Բայց նորա ծաւալն դարձու իւրա կ'աճի երկնաքարամբ և վի- ժաստեղօք որ անդադոր կ'ինկնան իւր վրայ—տարին աւելի քան 400 երկիրին հաս :

Այլ ևս ոչ տարիներ և ոչ դարեր հարկ է թուարկել սահմանելու հա- մար այն ժամանակն որ ընթիւթեան կը կարօտի աշխարհի դարձեան ծննդոց գիրքն աշխատասիրելու մու- սին : Միևնոյնրոյ բազմադասակեալ միլիաններ դժուարաւ կը նշանակեն յաւիտեական ժամայոյցին երկ- վայրկեաններն : Բայց մեր միտքն որ կ'ըմբռնէ ժամանակն ինչպէս նաեւ անջրպեան, կը տեսնէ այնուհետև ուրիշ աշխարհաց ծնիլն, կը տեսնէ աննոց՝ ի սկզբան միդամած տկար լուսով մի փայլիլն, յետոյ արեգա- կանց նման շողացալն, պալիլն, բի- ծերով և ապա հաստատուն կեդեւով մի ժածկիլն, յաճախ այդ կեդեւին հնոցիմ մէջ թափուելէն յոռա՛լ ե- կած սոսկալի յեղաշրջումներն և ջըր-

հեղեղներ կրելն, անթիւ սպիններով նշանակուիլն, պարզած միջոցին անըզ- դալի կերպիւ պնդանալն, արտա- յուստ Արեգակէն լոյս և ջերմու- թիւն ընդունիլն առ յապա, կեն- դանի էակաց բնակալայր լինելն, աշխատասէր մարդոց կեդրոն լինելն, մարդոց՝ որք իրենց կարգին կը իրւթեան կերպարանափոխել նոցա մակերևոյթն, և բարձրագոյն կե- նաց և մտաց իւր օթեւան գործա- ծուելէ վերջն իւրեանց բեղմնաւո- ռութիւնն հետեղհետէ կորուստնելն, նոյն ինքն կենդանի էակին պէս ա- նըզգալաբար մայիլն, ծերութեան, գաւառութեան, մահուան հասա- նիլն, և այնուհետև շարժական դաժմանաց նման մշտնջենաւոր գի- շերոյ լուին անապատաց մէջ գլու- թիլն . . .

Դարաւոր փոխակերպութիւն աշ- խարհաց և էակաց : Արեւեօք քանի անգամ երկրի երեսն, նորա հրա- սապ ծննդեան անյիշատիկ դարա- գլիլէն ի վեր, վերանորոգեալ է արեգակնային միդամածին հասա- կանածային սահմանադիւղաց վրայ : Գանի դարէ հետէ կը դառնայ Ա- ռեգական շուրջն : Գանի դարէ ի վեր Արեգակն կը շողացայ ինքնա- լոյս : Ան երթարթութեամբ թէ մի- գամած նիւթն ի սկզբան յոյժ ա- խոր եղած է, հաշուց ենթադրուիլն է այն ջերմութեան քանակութիւնն որ կարող եղած է արտադրել բո- լոր այս շամանդայնեան դէպ ի կեդրոնն անկումէն, այն խտաց- մամբ յորմէ յառաջ եկած է արե- գակնային դարձեան ծնունդն, երկաթալիլով թէ բոացող ծաւալին տեսակարար ջերմութիւն ջրոյ ջեր- մութեան հետաւարի, բաացման ջերմութիւնը բաւական պիտի լի- նէր հարկաւորութեանց ջերմու- ջալին 28 միլիոն ատոմանի բար- ձրացելու : Գիտեմք թէ ջերմու- թիւնն ոչ այլ ինչ է բայց եթէ չարժ- ման մի եղանակն : Հիւլէիլ անպ- փական թիթիւնն մի շարժումն մարդայն կրնայ ըստ կամաց ա- մեն շարժում ջերմութեան և ա- մեն ջերմութիւն շարժման վերածել :

Խտացման շարժումն բաւական եղած և աւելցած է իսկ Արեգա- կան այժմեան բարեխառնութիւնն և բարդ մուրակաց բուն բարե- խառնութիւնն արտադրելու համար :

Եթէ այդ պայծառ ատոմն շարու- նակէ խտանալ, ինչպէս հաւանա- կան է, խտութիւն մի որ պիտի աւ- փոխէր նորա տրամագիծն 1 / 2000 իւր արդի երկնայնութեան, բաւա- կան քանակութեամբ ջերմութիւն յառաջ պիտի բերէ 2000 տարուան մէջ ըրած կորուստն դարմանելու համար : Իրկման արդի աստիճա- նաւ Արեգակն ջերմութիւնն, որ իւր ծաւալին առաջին խտացմանէն արտադրեալ է, տակաւին շքան միլիոն տարիս պիտի աւելը : Մեր մուրաբակային դարձիւթը կազմակեր- պել յալոցելու համար նախնական միդամածին կրած խտացման պա- հանջած ժամանակին երկայնու- թիւնն մեծ տարակոյս կը պատճա- ուէ մեր երևակայութեան : Զապա- զանցութիւն չէ այս մասին միլիո- նաւոր դարեր թուել : Այն գործ- նական փորձերն, զորս Բրոքի Պի- շոֆ ըրաւ փորձաքարին վրայ, ա- պացուցանել կը թուին թէ՛ մեր հո- դագունտն, հեղուկ վիճակէն ի հաստատուն վիճակ անցնելու, կամ որ նոյն է ըսել, 200 ատոմանէն 200 պաղելու համար, 350 միլիոն տարւոյ պէտք ունեցած է : Ի հար- կէ արեգակն ուրիշ չաա միլիոն դա- րեր յառաջ գոյութիւն ունէր : Ինչ է ուրեմն մարդկային պոտմութիւ- նըն այսպիսի ժամանակաշրջանաց առջև : —Ովկէսնու վրայ կոհակ միւ հաղարար դարեր հողագունտն տիեզերաց անջրպետին մէջ գործե- ցաւ տարաբախտական ամբա գոր- ծանոյի վիճակին մէջ, եւացող ջրոյ մշտհոս հեղեղ մի կը թափէր աւ- պերէն հրակեղ հողին վրայ, և դո- ռաշխանայով ի մթնոլորտ կը վերա- նար վերստին տեղադրու համար :

Երբ բարեխառնութիւնն նուա- զեցաւ եւացող ջրոյ բարեխառնու- թեան համամատթութեամբ, ջրոյ շո- ղին ցնդեցաւ և վայսաւազեցաւ : Այս զարհուրելի միջոց միջոցին, երկրի կեդեւն որ արդէն կեդրոնա- կան կրակին ցնցումներէն հաղար անգամ ջախջախեալ էր, բոցեր կը ժայլմէր եւ կը լուծուէր, հրա- բուխք իւրեանց կորնթարգ ոււոյց- ներն ջերմագին ծովուց երեսէն վեր կը բարձրացնէին, եւ առաջին կըզ- զներն կ'երեւէին : Աճող կիտա- հեղուկ առաջին բաղադրութիւն- ներն կենաց տարական նախորդ-

ԿԻՃԷ ՍՈՒԼԹԱՆԸ

(261)

չըմազ պիր թարգմտ պիր տուա իթտի :

—Պու գատըն տիլանէ տիր, պու- նա աղա շիւպհէ՛մ եօգ տուր, տէ- տի Մ. տը Բիէօ քէնտի քէնտիլնէ : Բէլին պու լաֆիլարը իշթիմէտի, լաքին տէլիլանընն ֆիւրիլին ան- լաեարադ, պաշընը սալլատը, վէ կիւսեա մարքի եիւլքէք սէյսէ իֆա- տէյի մէշու՛մ իթմիլ տիր կիպիլ :

—Թալլը, խալլը, պէն տիլանէ տէյիլիմ, պու՛նուն իսպաթընը եազընտա կիօրէճէքիլիլ, տէտիլ —Պիլալէ, գատըն սիլիլ դալ- տըրմազ իւզըն իսթէ՛րալիլիլիլ զի, սիլզ ետըրմա՛լ իտէյիմ :

—Միւսիւ մարքի, պանա եար- տը՛մ մը իթմէք, ետարտմընըզա նէօ լիւզում վար տըր : Պէնիմ հիշ պիր ետարտմ ինթիլեաճմ՛մ եօգ աուր, չիւնքի արթըգ միհն ու մէշադգա- թը՛մ կէլմիլ, վէ գաաֆէթիմ տէ միւնտէֆի օլմուշ տուր : Երմտի գուվիլէթիմ պէրքէմալ տըր, վէ ետալընըզա եէօրիլեհ պիլիլիմ Պաղը- նըլ, պա՛ղընըլ, սէօրլու՛նէ իտէ- թամ վա՛ր մը տըր :

Ֆիլիլաքը Բէլին, պիր գաշ սո- նիլլէ էվէլէլ, պիւսպիլիլին տէր- մանողը վէ թագաթիլըլ օլտուզու- թագաթիլտէ, պու քէրլէ իֆատա-

թը մէզըլիլէյի պիլիլիլ ինրա իտէլէք, կէնէլէր կիպիլ պիր չէ- վիլիլիլլէ անաղա գալգտը, վէ Բընէնն եանընտա, սէպաթիլէ վէ տօրրուճա տուրտու : Մէրգում տէլիլալըլ պու հալլէրի կէօրտիւ- կիւնտէ, եիւլքէք սէտա իլէ :

—Պիլմէ՛մ քի ունուեօ՛րմուեու՛մ, եօգաա ունանք՛գ մըրմ՛, տէտի, աճապա վաղը օյան շու հալլէրի հա- գըգաթը հա՛լ մը տըր, եօգաա րիւսեա՛ մը տըր : Վագաա հէր չէյի կէօրիւեօրում, ֆագաթ անրեսա- մանօրում :

—Միւսիւ մարքի, տէեու ճէ- վալ վիրտի Կուլ, սիլզ հէր նէքի գարանըլ վէ անալըրմազ կէօրիւ- նիւեօր իսէ, իլլա՛հ իտիլէճէք տիր :

—Պիլ ճիւղի միւտաթէ էվիլէլ, տէրմանըլ վէ թագաթիլտըլ իտի- նիլ, տէեու տէվամ իթտի Բընէ, չիտի նաալըլ թագաթիլ վէ տէրմանը- նըլ պիրտէն պիրէ ինտաթ գըլընտը : —Իշպու ֆէվէլէլտաթ թէպէտ- տիլլ, սիլզն մէվճուտիլէթիլիլիլ սաեէսինտէ վուզու պուլտու :

—Տիլէք տիր քի, սահիհէն սիլ- պէնի արաեօ՛րտուեու՛մ :

—Էվիլէթ, օլ գատար սահիհ տիր քի, սիլզն պուլտուրմըլ իլին էօ- լիւեօրտում :

—Ֆագաթ պէնտէն նէ՛ իսթէ- եօրու՛նուլ :

—Պու ալունանըն էն գըլմէթ- տար օյան իլիլ իլիլիլիլիլ սիլզ վիր- մէք, վէ եաթաթ սահա տօրրու՛նու

սիլզ ինտաթ իլլէմէք իսթէլիմ՛ քի, պէն օլմուտմ պու իլիլիլլէր սիլզն իլին միւէպպէտէն դայալ օլմուշ օ- լաճապ տըրլար :

—Պու իլիլիլլէր գանդըլար տըր : —Ինթիլգամ վէ մուհապպէթ տիր, Բընէ, իսշ պիր թարգմտ պաշը- նը սալլաեարադ :

—Դատըն, տէտի, սիլզ պէնի ալ- տաթմազ իսթէեօրտուեուլ, վէ եա- լատ սիլզ քէնտի քէնտիլիլիլ ալտա- թիլեօրտուեուլ, Տիւնեստա եալընըլ պիր առէ՛մ վար տըր քի օնտան ին- թիլգամ ալմաղըլըլ արզու վէ թէ- մէնն իտէլիմ, վէ եալընըլ պիր դատըն վար տըր քի, անը սէվէպի- լիլիմ, հալ պու քի պուլտարն ի- քիսի տալիլ չիւպհէսիլ սիլզ մա- լիւ՛մ տէյիլէր տիր :

—Մարքի աը Բիէօ, տէտի Կուլ եիւլքէք սէտա իլէ, իլիլիլալէն պիրիլիլ վագաա եանըլըեօր վէ ալ- տանեօր իսէ տէ, օ ալտանան վէ եանըլան պէն տէյիլիմ, իլլա սիլզ- սինիլլ : Իմաթ, տէնէյիլիլիլ, տէնէյ- յինիլլ : Սիլզ թէպէթ իտէճէք օլ- տուզում շախսըն իսիլ, պարօն աը Բէլումն տըր, հալ պու քի մու- հապպէթիլիլ սիլզ ինտաթ իտէճէք օլտուզում՛ գատընն իսիլ, ժան տը Սիլէօզ տիր :

Մ. տը Բիէօ, տէնէնիլ գատըն թարաֆընտան մէզըլիլ իլիլ իսիլ-

պիլէճէք իլլթիտարընըլ վա՛ր մը տըր :

—Էվիլէթ, էվիլէթ, նէ գատար ուզապ տալի օյա, վաալը օլա- ճաղը՛մ : Սիլզ թէքար իտէլիմ՛ քի, պէն արթըգ հիշ պիր ֆէնա- ղըգ հիսա իթմէեօրում, վէ գուվ- վէթիլտէ եէրինէ կէլմիլ տիր :

—Կէլմիլ էօյլէ իսէ, տէտի Բը- նէ քի, Կուլուն դարիպ քէլալա- ընտան տօրանը թէնաճճիլ վէ իլ- թիլալըլ արթմազտա իտի :

Պէյլէճէ իլիլիլ պիրիլլէտէ եէօ- թիլմէէ պաշալալար, ֆագաթ Բէլին քէնտի գուվիլէթ վէ տէր- մանը հագգընտա բէք չօք եանըլ- մըլ իտի : Եէյլէք մէմուլիլտէն իլլթիլ օլտուզում պիր գէմանտա Բը- նէ իլէ գալըլ պէ գալըլ պուլտու տուղունտ, վագաա պիլտէն պի- ռէ քէնպի գուվիլէթ իթմիլ իտի իսէ տէ, եիւլզ գատար աուրմ ի- լէրուլէտիլտէն ոսնրա, մէրգումէ- նին հալը գաաֆէթիլէ պուլունտն գուվիլէթ պիւսպիլիլիլ գայիլ օլ- տու : Պիւնէն ալէյի Բէլին տիւշ- մէմէք իւզըն պիր տիլալաա տաեան- տըլընտա :

—Եա՛ Բէպպիմ, եա՛ Բէպպիմ, տէտի մէյիլէպիլէթ, պէն քէն- տի գուվիլէթիմ հագգընտա բէք զիեաաթ եանըլըլըլ, հալֆաթի եաշամազ արգուլմիտէ պուլուն- տուզում հալաթ, էօրիւեօրում, —Ճէսու՛ր օլուն, պիլալէ գատըն ճէսու՛ր օլուն, տէտի Բընէ :

